

سازمان امور مالیاتی کشور

اولویت های پژوهشی سازمان امور مالیاتی کشور در سال ۱۳۹۹

مرکز آموزش، پژوهش و برنامه ریزی مالیاتی

معاونت پژوهشی

۱۳۹۹

پژوهشگر محترم

فهرستی که در اختیار شما قرار گرفته است، اولویت های پژوهشی سازمان امور مالیاتی کشور در سال ۱۳۹۹ می باشد که بر اساس نیازها و برنامه های آتی سازمان، در دو حوزه طراحی و تحلیل سیاست ها و ارزیابی عملکرد سیاست ها (سیاست هایی که در گذشته طراحی شده و هم اکنون در حال اجرا هستند)، انتخاب شده اند. خواهشمند است پس از مطالعه دقیق چارچوب کلی هر یک از موضوعات، طرح پیشنهادی خود را با در نظر گرفتن اهداف و دستاوردهای مورد انتظار، مطابق فرم (پیوست) طرح نامه به نشانی www.taxresearch.ir ارسال نمائید. بدیهی است، ارتباط سوابق تحصیلی (رشته و گرایش) و سوابق پژوهشی (مرتبط با مالیات و موضوع پیشنهادی و همچنین داشتن رتبه پژوهشگری از سازمان مدیریت و برنامه ریزی) مجری طرح و تیم پژوهشی، ضروری می باشد. سازمان امور مالیاتی کشور پس از بررسی طرح نامه و در صورت تصویب کلیات آن، نسبت به اعلام RFP تکمیلی طرح اقدام خواهد کرد. در ضمن، ارسال طرح نامه هیچگونه تعهدی برای سازمان امور مالیاتی کشور ایجاد نمی کند و تصویب نهایی طرح نامه منوط به احراز شرایط اولیه و تصویب نهایی آن توسط شورای پژوهشی سازمان می باشد.

سازمان امور مالیاتی کشور

فهرست اولویت های پژوهشی سازمان امور مالیاتی کشور در سال ۱۳۹۹

- ۱- برآورد ظرفیت مالیاتی مشاغل منتخب (پزشکان، تلافروشان و ...) (رویکرد خرد)..... ۴
- ۲- برآورد ظرفیت مالیاتی و تجارت الکترونیک (اینترنتی) و بررسی فرایندهای مالیاتی مربوط به آن ۵
- ۳- برآورد فرار و اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد ایران..... ۶
- ۴- تهیه ماتریس حسابداری اجتماعی ایران با محوریت مالیات و محیط زیست ۸
- ۵- برآورد فرار مالیاتی در ایران به تفکیک انواع مالیات ها..... ۱۰
- ۶- بررسی اثرات احتمالی افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده در ایران ۱۱
- ۷- بررسی آثار لایحه اصلاح قانون مالیات های مستقیم (مالیات بر جمع درآمد، عایدی سرمایه و بازنگری معافیت ها و مشوق ها)..... ۱۲

۱-برآورد ظرفیت مالیاتی مشاغل منتخب(پزشکان، تلافروشان و ...) (رویکرد خرد)

مالیات بر درآمد مشاغل یکی از مهمترین پایه های مالیاتی در کشور است که بر درآمد خالص بخش زیادی از فعالان اقتصادی شاغل در بخش های مختلف خدماتی، تولیدی و بازرگانی وضع می شود. بررسی آمار و ارقام نشان می دهد این پایه با وجود دارا بودن ظرفیت بالقوه مالیاتی قابل توجه، طی سال های گذشته نقش پررنگی در درآمدهای مالیاتی نداشته است. به طور کلی نظام مالیاتی کشور همواره در این بخش با چالش های زیادی روبرو بوده است. ویژگی های ذاتی فعالیت های این بخش در کنار عدم شفافیت در گردش اطلاعات مالی آنها، هزینه های اجتماعی و اداری وصول مالیات را در این بخش افزایش داده است. به گونه ای که علی رغم انجام اصلاحات گسترده در ساختار نظام مالیاتی، سهم مالیات مشاغل از کل درآمدهای مالیاتی به دلایل متعددی چون نبود نظام مالیات بر مجموع درآمد، سستی بودن ساختار فعالیت های بخش مشاغل، فرار مالیاتی گسترده در این بخش که متاثر از نبود بانک جامع اطلاعاتی از جریان وجوه و جریان کالا است، عدم گسترش کامل نظام مالیات بر ارزش افزوده و غیره کاهش یافته است. لذا لازم است مطالعاتی در خصوص مشاغل با اهمیت کشور مانند پزشکان، تلافروشان، آهن فروشان، و ... صورت گیرد و با استفاده از اطلاعات و داده های میدانی و خرد، درآمد و در نتیجه ظرفیت مالیاتی این مشاغل برآورد گردیده و موانع و مشکلاتی که موجب عدم وصول مالیات واقعی از آنها شده است مورد شناسایی قرار گیرند.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- بررسی بخش مشاغل و ارزش افزوده آن به تفکیک مشاغل و صنوف منتخب
- برآورد ظرفیت مالیاتی مشاغل منتخب با استفاده از داده های میدانی و خرد
- برآورد میزان شکاف مالیاتی در مشاغل منتخب و آرایه راهکارهای لازم برای کاهش آن

۲- برآورد ظرفیت مالیاتی و تجارت الکترونیک (اینترنتی) و بررسی فرایندهای مالیاتی مربوط

به آن

تشریح موضوع و اهمیت آن

در سالهای اخیر ظهور اینترنت شیوه تجارت و مبادلات اقتصادی را تحت تأثیر قرار داده است. اینترنت این امکان را برای بنگاه ها و عاملان تجاری فراهم کرده تا روش های جدیدی را برای بازاریابی و فروش کالاهای خود انتخاب کنند. امروزه تجارت الکترونیکی با نرخ بالایی در سطح جهان و در ایران رو به افزایش می باشد و بهره نگرستن از تجارت الکترونیک به معنای کندی معاملات و از دست رفتن فرصت های لحظه ای و زود گذر در تجارت جهانی است. به دنبال گسترش و اهمیت روز افزون تجارت و بازاریابی الکترونیکی و با توجه به اهمیت درآمدهای مالیاتی به عنوان منبع پایدار درآمدی دولت پس از درآمدهای نفتی، مالیات از تجارت الکترونیک یکی از مهمترین منابع کسب درآمد در دولت الکترونیک است. این مهم از دو جهت حائز اهمیت است: اولاً ظرفیت مالیات ستانی از بنگاه ها و کسب و کارهای جدید که فعالیت های خود را در بستر الکترونیکی و اینترنت انجام می دهند و دیگری انتقال فعالیت بنگاه ها و کسب و کارهای قدیمی به فضای اینترنت و احتمال فرار و به تبع آن نشتی درآمدهای مالیاتی است. یکی از ابعاد تحقق دولت الکترونیک طراحی ساز و کارهای نظارت بر فعالیت های موجود در بستر شبکه های اینترنتی و مالیات ستانی از شیوه های نوین تجارت می باشد و لذا سازمان امور مالیاتی به عنوان نهاد متولی وصول مالیات می بایست راهکارهایی را اتخاذ نماید تا همزمان با گسترش شیوه های جدید مبادلاتی (از جمله مبادلات و بازاریابی اینترنتی)، عملکرد خود را در شیوه های وصول مالیات بهبود بخشد و امکان فرار مالیاتی را به حداقل رساند. لذا استفاده از فناوری اطلاعات در فرایندهای مختلف مالیات ستانی (از قبیل شناسایی، ثبت نام و دریافت اظهارنامه)، تشخیص و در نهایت وصول مالیات در حوزه مالیات الکترونیکی را می تواند بهبود بخشد.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- بررسی وضعیت موجود و موانع و مشکلات مالیات ستانی از تجارت الکترونیک
- الزامات قوانین و مقررات مالیاتی در توسعه تجارت الکترونیکی
- شناسایی راه های فرار مالیاتی در شرکت های بازاریابی اینترنتی
- بررسی تطبیقی تجارب سایر کشورها در مالیات ستانی از تجارت الکترونیکی

- برآورد حجم اقتصاد الکترونیکی، تعداد فعالان آن و نیز برآورد ظرفیت مالیاتی این بخش

۳- برآورد فرار و اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد ایران

تشریح موضوع و اهمیت آن

بررسیها در اغلب کشورهای توسعه یافته نشان می دهد که درآمدهای مالیاتی یکی از مهم ترین منابع درآمدی در این کشورها را تشکیل می دهد اما در مقابل کشورهای در حال توسعه دارای یک سیستم مالیاتی ناکارآمد هستند که قادر به تأمین اهداف مالی و مالیاتی دولت نمی باشند. لذا این کشورها نیازمند یک سیستم مالیاتی نوین و با ثبات هستند که بتواند نقش خود را به بهترین وجه ایفا کند.

اقتصاد ایران در سال های اخیر به دلیل گسترش تحریم های اقتصادی، افت شدید قیمت نفت و کسری بودجه حاصل از آن در پی تمرکززدایی از نظام درآمد- هزینه وابسته به درآمدهای نفتی و گرایش به سمت درآمدهای مالیاتی است. این در حالی است که مقایسه حجم اقتصاد ایران با میزان مالیات وصولی نشان دهنده وجود شکاف مالیاتی نسبتاً قابل توجه می باشد. شایان ذکر است شکاف مالیاتی عبارت است از تفاوت بین مالیات وصول شده و مالیاتی که طبق قانون باید وصول شود (مالیات بالقوه قانونی). لذا انجام اصلاحات لازم برای کاهش شکاف مالیاتی را می توان یکی از اولویت های مهم و ضروری در نیل به اهداف نظام اقتصادی کشور تلقی نمود. بدین منظور لازم است شکاف مالیاتی و عوامل شکل گیری آن بررسی شده تا اصلاحات قانونی لازم، برای جلوگیری و کاهش آن انجام شده و زمینه لازم برای افزایش کارایی نظام مالیاتی و درآمدهای مالیاتی فراهم شود، به عبارت دیگر، بستر مناسبی برای توسعه اقتصادی پایدار فراهم گردد. ذکر این نکته لازم است که فرار مالیاتی و اجتناب مالیاتی دو عامل اصلی تشکیل دهنده شکاف مالیاتی است. در این راستا اقدامات مؤدیان (رفتارهای ناشی از سهل انگاری، بی دقتی، بی توجهی یا فرارهای تعمدی) و نیز نقاط ضعف موجود در نظام مالیاتی حاکی از اجتناب ناپذیر بودن قصور در تمکین از قوانین مالیاتی است. بنابراین سازمان امور مالیاتی باید در مواقع مقتضی ساختارها و راهبردهایی را جهت حصول اطمینان از حداقل بودن موارد عدم تمکین از قوانین مالیاتی بکار گیرد.

در سال های اخیر سازمان امور مالیاتی کشور با توجه به حدود اختیارات خود، حداکثر ظرفیت و منابع خود را برای فائق آمدن بر مشکلات مذکور به کار گرفته است، اما بدیهی است بخش وسیعی از مشکلات که زمینه پیدایش اقتصاد غیررسمی و ایجاد شکاف مالیاتی در سطح کشور را به وجود آورده است برونزا و خارج از حوزه اختیارات این سازمان بوده و لازم است تمامی دستگاه های مسئول با همکاری یکدیگر با این پدیده مقابله نمایند. شایان ذکر

است که تاکنون مطالعات بسیاری در خصوص برآورد شکاف مالیاتی در نظام های مالیاتی جهان با استفاده از روش های مستقیم و غیر مستقیم صورت گرفته که البته در تعیین رفتار تمکین مالیاتی گروه های مختلف مؤدیان، برآورد اقتصاد غیررسمی و در پی آن فرار مالیاتی نیز کاربرد داشته اند.

با توجه به اینکه در مفاد قانون مالیات های ایران به منظور جذب سرمایه و توسعه صادرات در مناطق آزاد تجاری-صنعتی، معافیت ها و مشوق های ویژه ای در پایه های مختلف مالیاتی در نظر گرفته شده است و این امر می تواند یکی از علل اصلی اجتناب از پرداخت مالیات و فرار مالیاتی در این مناطق باشد و هزینه های اقتصادی و مالی بسیاری را به دولت تحمیل نماید، لذا ضروری است تا با مناسبترین روش برآوردی میزان دقیق شکاف مالیاتی در مناطق آزاد کشور مشخص شود.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- شناسایی جنبه های مهم موضوع فرار و اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد و روش های تشخیص آن
- بررسی قوانین و مقررات مالیاتی ایران در ارتباط با فرار و اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد
- بررسی اقدامات انجام گرفته در خصوص کاهش فرار و اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد سایر کشورها
- بررسی کانال های فرار یا اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد ایران
- ارائه راهکارهای لازم به منظور اصلاح قوانین و مقررات مالیاتی مرتبط با فرار، اجتناب و شکاف مالیاتی در مناطق آزاد ایران.
- برآورد اندازه فرار و اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد به تفکیک نوع مالیات، علل فرار و اجتناب و غیره

۴- تهیه ماتریس حسابداری اجتماعی ایران با محوریت مالیات و محیط زیست

تشریح موضوع و اهمیت آن

امروزه جهت بررسی موضوعات و سیاست های مختلف اقتصادی در سطوح کلان از ابزارهای مختلفی استفاده می شود تا از این طریق ارتباط و پیوندهای میان بخش های مختلف اقتصاد مشخص گردد. از جمله ابزارهای قوی در این امر می توان به ماتریس حسابداری اشاره نمود که پایه و اساس مدلسازی های اقتصادی مبتنی بر الگوی تعادل عمومی قابل محاسبه می باشد. این الگوسازی در برنامه ریزی ها و سیاست گذاری های اقتصادی- اجتماعی و عمدتاً به منظور تجزیه و تحلیل ارتباط موجود میان ویژگی های ساختاری یک اقتصاد و به ویژه چگونگی توزیع درآمد و هزینه در گروه های مختلف خانوارها از آن استفاده می شود. به طور کلی ماتریس حسابداری اجتماعی یک سیستم اطلاعاتی و آماری شامل اطلاعات و آمارهای اجتماعی و اقتصادی جهت بررسی ارتباط بین بخش های مختلف یک کشور می باشد. این آمار و اطلاعات شامل کالا و خدمات، تولید، درآمد و ارزش افزوده، توزیع مجدد درآمد، پرداختی به عوامل تولید داخلی و خارجی، مصرف، تشکیل سرمایه و... می باشد که از طریق آن ها و شناخت ارتباط بین بخش های اقتصادی، می توان راه های رسیدن به رشد و توسعه اقتصادی در کشور را شناسایی نمود. در این راستا، مالیات به عنوان برداشتی حساب شده و متکی بر برنامه از درآمد و ثروت ملی و از طریق تحرک سرمایه گذاری و نیز توزیع مجدد درآمد، به عنوان ابزار سیاست های مالی برای ایجاد تعادل موردنظر در سطح کلان اقتصادی، اهمیت به سزایی دارد. به گونه ای که نوع سیاست مالیات ستانی می تواند شرایط مناسب جهت رشد و توسعه اقتصادی هماهنگ را ایجاد نماید. لذا تشکیل و استفاده از ماتریس حسابداری اجتماعی با محوریت مالیات و بررسی میزان، نوع مالیات پرداختی به تفکیک انواع فعالیتها از اولویت های مدنظر این طرح می باشد.

در اینجا دو نوع ماتریس شامل ماتریس حسابداری اجتماعی بخشی که ناظر به نحوه توزیع مالیات ها و تعیین بار مالیاتی بخش ها و فعالیت های مختلف اقتصادی است و دیگری ماتریس حسابداری اجتماعی کالایی است که ناظر بر نحوه توزیع بار مالیاتی روی انواع کالاها و خدمات است.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- سازماندهی و ارائه اطلاعات در خصوص ساختار اقتصادی کشور با تاکید بر پرداخت کنندگان مالیاتی (مودیان به تفکیک فعالیت و نوع مالیات)
- طراحی SAM بخشی (فعالیت) با محوریت مالیات و محیط زیست بر اساس آخرین جدول داده ستانده کشور
- طراحی SAM کالایی با محوریت مالیات و محیط زیست بر اساس آخرین جدول داده ستانده کشور

۵-برآورد فرار مالیاتی در ایران به تفکیک انواع مالیات‌ها

تشریح موضوع و اهمیت آن

فرار مالیاتی زاییده فعالیت‌های غیررسمی و پنهان در اقتصاد است و به هر نوع اقدام غیر قانونی برای کتمان درآمد به منظور نپرداختن مالیات اطلاق می‌شود. فرار مالیاتی یک اقدام مجرمانه و غیرقانونی است که علاوه بر کاهش درآمدهای مالیاتی به دلیل اینکه از کانال اقتصاد غیررسمی تحمیل می‌شود، موجب انحراف در سیاست‌گذاری‌ها نیز می‌شود. فرار به نوعی یک مقوله فراسازمانی است و کاهش و یا به حداقل رساندن آن، نیازمند عظم ملی و تعامل همه دستگاه‌ها می‌باشد. تجربه جهانی در خصوص فرار و سهم آن از تولید ناخالص داخلی کشورها، نشان می‌دهد کمابیش این مشکل در همه کشورها وجود دارد، اما سهم کشورهای در حال توسعه بیشتر است. از آنجایی که میزان فرار و عوامل موثر بر آنها در صنایع و صنوف مختلف، متفاوت می‌باشد، برآورد حجم فرار به تفکیک بخش‌ها و منابع مختلف مالیاتی با رویکرد خرد اقتصادی می‌تواند منجر به ارائه راهکارها و پیشنهادات کاربردی گردد.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- مطالعه دلایل مختلف بروز فرار مالیاتی
- بررسی ارتباط بین فرار مالیاتی و اقتصاد غیررسمی
- برآورد حجم فرار مالیاتی به تفکیک منابع عمده مالیاتی
- ارائه پیشنهادات کاربردی در خصوص کاهش حجم فرار مالیاتی

۶- بررسی اثرات احتمالی افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده در ایران

تشریح موضوع و اهمیت آن

مالیات بر ارزش افزوده در ایران از نیمه دوم سال ۱۳۸۷ در حال اجرا می باشد و هم اینک لایحه قانون دایمی آن در مجلس شورای اسلامی در حال بررسی می باشد. نرخ این مالیات، در دوره اجرای آزمایشی این قانون هر سال با یک واحد درصد افزایش از ۳ درصد به ۹ درصد افزایش یافته است. این نظام مالیاتی، علیرغم برخی مشکلات اجرایی، منافع زیادی برای نظام اقتصادی کشور بدنیال داشته است. مقایسه نرخ این مالیات در ایران با بسیاری از کشورهای جهان نشان می دهد که ایران یکی از پایین ترین نرخهای مالیات بر ارزش افزوده را در جهان دارد. بسیاری از کشورها این مالیات را با یک نرخ پایین شروع و در ادامه نسبت به افزایش آن اقدام نموده اند. بدون تردید، در شرایط کنونی که اقتصاد کشور با تحریمهای ظالمانه دشمن روبرو است، یکی از راههای جبران درآمدهای نفتی، افزایش سهم مالیاتها از منابع بودجه عمومی است و در این میان یکی از راههای افزایش سهم مالیاتها افزایش پایه و افزایش نرخهای مالیاتی است. در این راستا، انجام یک مطالعه در زمینه آثار احتمالی افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده و تعیین یک نرخ بهینه برای آن از اهداف این مطالعه می باشد. علاوه بر این محاسبه شاخص کارایی مالیات بر ارزش افزوده در ایران در طول اجرای این مالیات در کشور یکی دیگر از اهداف این طرح می باشد.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- تبیین و بررسی وضع موجود نظام مالیات بر ارزش افزوده در کشور
- محاسبه شاخص کارایی نظام مالیات بر ارزش افزوده در ایران از ابتدا تاکنون
- بررسی اثرات افزایش نرخ کنونی مالیات بر ارزش افزوده

۲- بررسی آثار لایحه اصلاح قانون مالیات های مستقیم (مالیات بر جمع درآمد، عایدی سرمایه و بازنگری معافیت ها و مشوق ها)

تشریح موضوع و اهمیت آن

نظام مالیاتی کشور در سال های اخیر با مورد توجه قرار دادن مشکلات و چالش های موجود، برنامه های گسترده ای را برای بهبود عملکرد خود، افزایش نقش در تأمین مالی دولت و ارتقای عدالت مالیاتی، طراحی و یا اجرا کرده است. تغییر ساختار سازمانی از منبع-محور به مدل ترکیبی وظیفه ای و مودی-محور، معرفی پایه های جدید مالیاتی با تأکید بر مالیات ستانی از فعالیت های سوداگرانه، حمایت از بخش مولد اقتصاد، مقابله با فرار مالیاتی، بهبود توزیع درآمد و ایجاد شفافیت در نظام اقتصادی کشور از جمله مهمترین رویکردهای مدنظر در اصلاح نظام مالیاتی کشور بوده است. احکام مربوط به برنامه های مذکور پس از انجام بررسی های مختلف کارشناسی و مطالعات تطبیقی، در پیش نویس لایحه اصلاح قانون مالیات های مستقیم تجمیع شده و در بهمن ماه سال ۱۳۹۸ توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی به دولت ارسال گردیده است. معرفی پایه های مالیات بر مستغلات و خودروهای گران قیمت و مالیات بر عایدی املاک، بازنگری در نظام معافیت ها و مشوق های مالیاتی و پیاده سازی سیستم مالیات بر مجموع درآمد اشخاص حقیقی (PIT) از مهمترین محورهای پیش نویس لایحه است که به فراخور هر یک، اصلاحات متعددی در بخش های مختلف قانون مالیات های مستقیم (از جمله مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی) ارائه شده است.

بدیهی است احکام پیش بینی شده در پیش نویس لایحه، در صورت اجرا علاوه بر اثرگذاری بر سیستم مالیاتی و نظام تأمین مالی دولت، دارای آثار و پیامدهای گسترده اقتصادی و اجتماعی نیز خواهد بود. با وجود اینکه پیش نویس ارائه شده دارای اسناد پشتیبان حاوی مطالعات مربوط و تحلیل کلی آثار احتمالی در خصوص هر یک از محورهای پیشنهادی است، اما به جهت گستردگی اصلاحات و احکام مدنظر، انجام مطالعاتی عمیق تر و جزئی تر در این زمینه ضروری می باشد.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- مروری بر الزامات و پیش شرط های اجرایی، اطلاعاتی و سازمانی برای نیل به اهداف پیش نویس لایحه

- بررسی آثار کوتاه مدت و بلندمدت احکام پیشنهادی در شاخص های کلان اقتصاد کشور (تولید ناخالص داخلی، نرخ تورم، نرخ بیکاری و ...) و فعالیت های اقتصادی در بخش های مختلف (به تفکیک محورهای اصلی پیشنهادی و کل پیش نویس)
- بررسی تأثیر اجرای اصلاحات مدنظر در ارتقای عدالت مالیاتی و وضعیت توزیع درآمد در کشور
- برآورد ظرفیت درآمدی پیش نویس لایحه (در بازه های زمانی کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت به تفکیک محورهای اصلی پیشنهادی و کل پیش نویس).

